

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Szędzielorz Daniel

Author: Jacek Lyszczyzna

Citation style: Lyszczyzna Jacek. (2017). Szędzielorz Daniel. W: J. Lyszczyzna, D. Rott (red.), "Słownik pisarzy śląskich. T. 5" (S. 106-107). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

SZĘDZIELORZ DANIEL (1836—1916), ludowy poeta śląski, autor sztuki scenicznej, wykonywanej na scenach amatorskich, a także około 500 utworów okolicznościowych i pieśni, popularnych zarówno na Śląsku, jak i wśród Polonii amerykańskiej, gdzie uzyskały popularność dzięki przedrukowi w tamtejszej polskojęzycznej prasie. Urodził się 1 stycznia 1836 r. w Michałkowicach, wówczas samodzielnej wsi, obecnie dzielnicy Siemianowic Śląskich, w rodzinie chłopskiej. Jego ojcem był Jan Szędzielorz, a matką Franciszka z domu Chorzela. Wraz z o dwa lata młodszym bratem Mikołajem uczęszczał do michałkowskiej szkoły, a po jej ukończeniu podjął pracę w pobliskiej kopalni Ficinius. Tam też po kilkunastu latach, około roku 1860, uległ wypadkowi — przysypały go zwały węgla — po którym pozostały mu niesprawne: noga i ręka. Porzucił wnet zaproponowaną mu po wypadku mało płatną pracę na powierzchni w kopalni i zatrudnił się w siemianowickiej hucie Laura.

W tym czasie nawiązał też bliższe kontakty z michałkowskim proboszczem, również poetą, ks. Antonim Stabikiem, korzystał przede wszystkim z jego biblioteki, dzięki której jako samouk zdobył w trakcie rozległej lektury szeroką wiedzę. Debiut poetycki miał miejsce w 1869 r. w „Zwiastunie Górnośląskim”, gdzie anonimowo opublikował (nr 36 z 2 października) wiersz *Jakże dzisiaj wielce się cieszymy...*

Był jednym z organizatorów założonego w Michałkowicach w czerwcu 1882 r. Kółka Polskiego, powstałego w na wzór siemianowickiego Związku Chrześcijańsko-Ludowego. Na skutek represji pruskich władz rozpadło się ono jednak przed podjęciem faktycznej działalności, a jego członkowie zasilili siemianowicki Związek. Szędzielorz stał się wnet nieoficjalnym jego rymopisem, do którego obowiązków należało m.in. redagowanie zaproszeń, pisanie sprawozdań z wystawianych przedstawień teatralnych oraz upamiętnianie różnych wydarzeń z życia Związku. Współpracował też przy organizacji amatorskiej sceny teatralnej i wystawianiu przedstawień m.in. wspólnie z innym ówczesnym śląskim pisarzem ludowym — Piotrem Kołodziejem.

W następnym roku znowu podjęto próbę założenia Kółka Polskiego w Michałkowicach, tym razem pod patronatem ks. Franciszka Przynicznyńskiego, znanego również jako polski działacz narodowy w Wielkopolsce i na Śląsku. Dzięki jego staraniom w czerwcu 1883 r. michałkowskie kółko rozpoczęło działalność pod nazwą Gwiazda Michałkowska, licząc ponad stu członków. Szędzielorz objął w nim funkcję bibliotekarza, kontynuował także

swą działalność literacką, tworząc liczne pieśni i utwory okolicznościowe. Pisywał też korespondencje do „Gazety Górnośląskiej”, informujące m.in. o działalności michałkowickich społeczników. Przy kole prowadzono rozległą akcję oświatową, m.in. poprzez liczne odczyty, oraz utrzymywano scenę amatorską. Tylko w ciągu pierwszego półrocza 1884 r. wystawiono tam 6 sztuk, m.in. utwór Szędzielorza *Wójt oszukany, czyli kara za pychę*, której tekst — pozostający tylko w odpisach — nie zachował się. Prawdopodobnie był to jedyny utwór sceniczny Szędzielorza, który w dalszym ciągu pisał wiersze i pieśni, uprawiał też publicystykę prasową w ówczesnych pismach śląskich — w „Zwiastunie Górnośląskim”, „Gazecie Górnośląskiej”, „Katoliku”, „Górnoślazaku”, „Głosie Ludu Górnośląskiego”, „Gwieździe Piekarskiej”, „Kurierze Górnośląskim”, a także w krakowskim „Diable”.

Gwiazda Michałkowska była stowarzyszeniem cieszącym się dużą popularnością wśród mieszkańców tej wsi, liczącym wkrótce około 400 członków. Dobre kontakty Szędzielorza z ks. Stabikiem sprawiły, że michałkowicki proboszcz otaczał szczególną opieką bibliotekę stowarzyszenia, wspierając ją licznymi darami i przekazując na jej rzecz część swego księgozbioru. Biblioteka ta przetrwała nawet upadek Gwiazdy Michałkowskiej, na której miejscu powstało w 1892 r. koło Towarzystwa Alojzjanów. Szędzielorz pełnił funkcję bibliotekarza do 1894 r., w którym przekazał tę funkcję swojemu synowi Janowi. Wówczas też, w 1894 r., opublikował na łamach „Kuriera Górnośląskiego” ostatnie znane dziś wiersze.

Upadek organizacji polskich w Michałkowicach sprawił, że w końcu przeniósł on zbiory biblioteczne do własnego domu, w którym urządził wypożyczalnię i czytelnię.

Dramatycznym wydarzeniem był pożar w domu Szędzielorza w 1908 r., w którym spłonął nie tylko cały księgozbiór biblioteki, ale i jego prywatne zbiory bibliofilskie — polskie druki, m.in. modlitewniki, śpiewniki, podręczniki, kalendarze, gazety i ulotki, a także rękopisy jego utworów.

Zmarł w Michałkowicach 20 lutego 1916 r.

Bibliografia

J. Lissowski: *Zapomniany Daniel — poeta*. „Powstaniec Śląski” 1938, nr 41; W. Ogrodziński: *Dzieje piśmiennictwa śląskiego*. Katowice 1965; *Śląscy pisarze ludowi: (1800—1914): antologia poezji i prozy*. Wyboru dokonała i oprac. J. Kucianka. Katowice 1968.

Jacek Lyszczyzna